

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőség czíme alatt küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél íven.

Előfizetési ár: egész évre 6 frt (12 korona), félévre 3 frt (6 korona).
Hirdetések díja: **Benn a lapban** egész oldal 8 frt, féloldal 4 frt, negyedoldal 2 frt; **a borítékon** egész oldal 4 frt, $\frac{1}{2}$ oldal 2 frt, $\frac{1}{4}$ oldal 1 frt. Többszörös hirdetésnél árengedmény adatik. Bélyegdíj minden hirdetésnél külön 30 kr.

Egyes szám ára 15 kr.

A kiadóhivatal

kezelője **Rózsa Sándor** főiskolai háznagy, kinek nevére intézendő a lap minden anyagi dolgára s a hirdetésekre vonatkozó küldemény.

A debreczeni protestáns egyetem.

Emlékezhetnek e lapok tisztelt olvasói, milyen lelkesedéssel indult meg a f. év elején a debreczeni egyetem ügye.

A kiinduláspontot Debreczen város főszámvévőjének, Szabó Józsefnek az az indítványa képezte, hogy a milleniumot Debreczen városa a nagy alkalomhoz és önmagához méltón azzal ünnepelje meg, hogy 2 millió forintos alapítványt tesz a debreczeni ev. ref. egyetem javára, még pedig tudvalevőleg oly módon, hogy a Hortobágyból kihalás telkesítésre 8—10 ezer hold földet, ennek a haszonbérjövödelmére egy millió forint törlesztéses kölcsönt vesz föl s ez az egy millió emelkednék aztán bizonyos járulékokkal kamatos kamatoztatás mellett két millióra.

Ez az indítvány lázba hozta az egész Debreczent, sőt több — az országnak a magyar kultúra iránt érdeklődő összes tényezőit. Az „Egyetértés“ vezércikkben ünnepelte az áldozatkészségben kifogyhatlan, nagy célok szolgálatában a messze jövőbe látó alföldi metropolist; a többi fővárosi lapok szintén meghajtották a zászlót előtte.

Idehaza is mindenki az egyetemről beszélt, a Szabó-féle tervről vitatkozott. Megmozdult a helyi lapok hasábjain is az egyetemi vita, röviden, de részben az ügynek hasznára nem váló szenvedélylyel.

Pedig alig volt valaki, a ki az egyetemet ne akarta volna; alig valaki, a ki ellene lett volna annak, hogy a város ily monumentális alkotással örökítse meg az első ezred végét, a második kezdetét.

Aggodalmak a kivitel módja miatt emelkedtek.

Voltak olyanok, kik félték a Hortobágy ősi jellegének megbontásától; 10 ezer termő

holdnak abból a székes pusztaságból való kihalását pedig úgy tekintették, mint olyat, mely okvetlenül tönkretenné Debreczen hírneves állattenyésztését, tehát ezzel jólétének egyik főforrását is.

Sőt ez az aggodalom hatalmas fegyver volt azon kevesek szemében is, kik az egyetemre hozandó városi áldozatnak elvi ellenségei, mert csatornázás, kövezés, szegényügy, vízvezeték függő kérdéseit tartják előbbre valónak.

Nem lehet itt helye annak, hogy a hortobágyi legelő megmentése érdekében felszínre került nézetekkel vitába keveredjünk. Végre is a Hortobágy 10 ezer holdja nem cél, hanem csupán eszköz az egyetem felállítására s ha valaki oly indítványt tesz, mely az eszme sikerét és a közönség aggodalmainak megnyugtatót egyaránt eszközli, — a legszívesebb készséggel járul hozzá az egyetem minden barátja.

Ott van a *Jóna*-féle, szintén teljesen életrevalónak látszó indítvány; ott van az a kérdés, hogy a város meglevő segélyforrásainak esetleg lehetséges intenzívebb kihasználása nem nyújtana-e elegendő fedezetet a két millióvá növelendő egy milliós kölcsön törlesztésének fedezésére; ott van az a gondolat, hogy ha Debreczen csakugyan kimerítette már saját vagyona jövedelmeit s azokat fokozni többé nem képes, ellenben a kulturhaladás, a gazdasági és közegészségügyi fejlődés terén még roppant feladatok várnak reá, ha csakugyan a magyarság legelső városa akar maradni: nem volna-e czélszerű szakítani azzal az önámítással, hogy itt nem szabad községi pótdót behozni, legalább nyiltan, e cím alatt nem, — mert hisz különféle címek alá burkoltan teljesítjük biz' már a községi szolgáltatás e fajtát, csak nem nevezzük pótdónak.

A lényeg: az egyetem felállításának lehet-

ségessé tétele; az alkalom: a magyar állam ezeréves fennállásának megünneplése Debreczen város részéről egy oly alkotással, mely e városnak örök időkre biztosítja azt a vezérszerepet a magyar kultúra terén, a melyre eddig oly büszke volt és egyúttal mind a jelenben, mind a távol jövőben szellemileg, erkölcsileg, anyagilag egyaránt jól befektetett, kitünően kamatozó tőkeelhelyezés volna.

Az ügyet, a római katolikus gymnasium főgymnasiummá fejlesztéséhez megkivántató 100,000 forintos városi adomány kérdésével egyetemben Debreczen jogügyi bizottsága vette kezébe, s ez ismét egy albizottságot küldött ki, a mely, ha jól vagyunk értesülve, már tanácskozott is, talán megállapodásra is jutott, — de azokat eddig a legnagyobb titokban tartja.

A titoktartás sikerült. A 7 pecsét egyike sincs még feltörve. Hanem a debreczeni egyetem ügye azóta alszik, pihen békeségben.

Az eszmék halála a túlságos meggondolás (mert ebből is megárt a sok, mint minden jóból); azóta már nemcsak lehetett, de kellett is az arra hivatottnak teljes alapos meggyőződést szerezni a felől, van-e út és mód arra, hogy Debreczen városa egy milliós törlesztés kölcsönrel két milliós alapítványt tehessen egyetemünkre; vagy esetleg, ha ennyit nem lehetne, kevesebbet bár, de annyit, a mennyi az eszme sikerét biztosítaná; avagy pedig egyáltalán nem lehetséges ez s a magyar kultúra s Debreczen város örök kárára végleg el kell ejteni ezt az eszmét.

A legrosszabb bizonyosság is jobb, mint a lelket ölő, kétségeivel marcangoló bizonytalanság; oly ügyben pedig, mely lelkesedést, odaadást, hitet, bizodalmat kíván, nincs végzetesebb, mint a cunctatori politika. A narkotizálás veszedelmes az élő emberekre is, mert olykor halálukat okozza, — az eszmékre még veszedelmesebb.

A millenniumi esztendő fele elmúlt, a másik fele is gyorsan leperog; róm. kath. atyánkfiai már biztosak a maguk 100,000 forintjáról s mi nem tekintve azt, hogy a mai róm. catholicismus Debreczenben is, mint az egész világon, támadólag lép föl a protestántizmus s a szabadelvű társadalom ellen s az a főgymnasium is egyik fontos eszköze lesz e harcnak itt nálunk; nem tekintve a róm. kath. egyház gazdagságát: őszintén örülünk helybeli gymnasiumuk továbbfejlődésének s a város által hozott áldozatnak, mert ide valóban szükséges még egy teljes középiskola, — a mi pedig a támadó harcot illeti, ott már nem sokat tesz, hogy 3—4 közép-

iskolai osztálylyal több, vagy kevesebb van, azt úgylis fel kell venni az egész vonalon.

Hanem az tölt el aggodalommal, hogy mi lesz hát a debreczeni ev. ref. egyetem kifejtésével? Mi az e tárgyban felvetett indítványokkal? Leteszi-e hát Debreczen a magyar kultúra oltárára évszázadokra szóló nagy, nemzeti áldozatát? Mért nem tűzik ki tárgyalásra? Mért hallgatott el teljesen ez az ügy?

Ha élni van hivatva, éljen s lássunk munkához. Ha halva született, — a mit nem hiszünk, — konstatálják hát a tudós doktorok, kikre az ügy bízva van, a halált.

Csak legyen már világosság ez ügyben.

Mert most a bizonytalanság, a kétség aggodalmi töltik el a debreczeni ev. ref. egyetem összes barátainak szívét!

B. B.

Világi avagy egyházi emberek-e a protestáns néptanítók?

A „ti királyi papság és szent nép vagytok“ (I. Péter 2: 9) alapján, ahoz, hogy egyházi ember legyen bárki is, nem szükséges a lelkészi oklevél. Minden egyháztag egyházi ember ilyen értelemben, mert az egyház embere. Egyházi emberek tehát kétségen kívül a néptanítók is, ha a szót ilyen értelemben vesszük. Ez az elmélet.

A gyakorlat, az élet azonban egészen mást mutat. Már maga az apostol is nyilván csak azt akarta levelében tudtára adni a „hivők“-nek (egyháztagoknak), miszerint a Krisztus egyházában szó sem lehet „papi rend“-ről, hierarchiáról; de azt, hogy az egyház tagjai mindnyájan, kivétel nélkül csak egyházi emberek s így világi emberek nincsenek is: bizonyára nem akarta kijelenteni s ezt valóban és igazán nem is jelentette volt ki.

Már az apostol idejében is voltak az egyháztagok közt egyházi, voltak világi férfiak egyaránt, — bár ekkor s még azután is, évszázadokon át, híre-hamva sem volt a papi rendnek, a hierarchiának.

Ez a rettenetes intézmény, az emberiségnek ez a legnagyobb átka s minden szellemi előhaladásnak csaknem legyőzhetlen akadálya, — t. i. a hierarchia akkor fejlődött ki a keresztyének közt, mikor császárok, királyok, hatalmas fejedelmek a nekik teendő jó szolgálatok eszközeiül felállították a dúsgazdag jövedelmű érsekségeket, püspökségeket, s más kiváltképen egyházi hatalmasságokat.

A protestántizmus nem más, mint élő tiltakozás az ellen, hogy legyenek egyházi hatalmasságok, papi fejedelmek, hierarchák, s hogy a lelkészek, mint külön egyházi rendhez tartozók, merev ellentétben álljanak a világi rendhez tartozókkal.

A protestántizmus szellemével sem ellenkezik azonban, hogy az egyháztagok közt legyenek külön egyházi és legyenek külön világi emberek, — mondjuk egyházi és világi tanácsbírók, elnökök s más egyebek is.

Szóval tul van minden kétségen, hogy az elmélet, az élet ismer nemcsak egyházi, hanem ismer világi embereket, egyházi s világi egyháztagokat is.

* * *

Az a kérdés már most, hogy e kettő közül melyikhez tartoznak a protestáns egyházközségek jelenkorbeli néptanítói?

Mielőtt e kérdésre egyenesen felelnék, visszatérünk egy perczre az 1868. előtti idők folyamára.

1868. előtt a jobb fizetéssel ellátott protestáns néptanítói állások *lépcsők* voltak csak, a melyeken a theológiát végzett s már igen sok esetben kápláni vizsgát is tett ifjak eljutottak oda, ahova vágyakoztak — a parochiákba.

Ezek a fiatal Timótheusok csakugyan nem voltak világi emberek, nekik nemcsak az iskoláik tartoztak az egyház testéhez, hanem ők magok is odatartoztak *mindenestől fogva*, — tehát ők egyházi férfiak voltak. A címjök is ez volt: „tiszteletes rekturam!”

Hanem ezen időben is azok, a kik „hemzsegő kostalakok” lakói, vagyis állandó és családos néptanítók voltak, a kik rendszerint a gymnasium V—VI. osztályaiból kerültek ki és lettek először préceptorok, ezek már sehogysem jöhettek egy kategóriába amazokkal. Ezek tehát nem voltak nem lehettek, amolyan értelemben, egyházi emberek.

Ha nem voltak egyházi emberek: világi embereknek kellett lenniök, mert itt harmadik nincs, tertium non datur.

* * *

Ma már — a gazdag jövedelmű papok nagy kényelmére itt-ott még fennálló káplántanítóságoknak, ezeknek a kétlaki csodabogaroknak kivételével — minden prot. tanító olyan férfiú, a ki lelkész nem lehet még akkor sem, ha theológiát végzett s tanítói oklevelét mint theologus diák szerezte volt is meg.

Ha lelkész nem lehet, nem tartható egyházi embernek sem. Legalább a gyakorlati élet nem tartja az ilyeneket egyházi embereknek.

Ha azoknak tartaná: rég alkalmazta volna már őket e. megyei egyházi hivatalnokoknak, lettek volna közülök a legjelesebbek még esperesek is, e. megyei egyházi jegyzők és tanácsbírók pedig annyival inkább, már a legrégibb időben is.

És hogy nem lettek: én legfőképen ebből következtetem azt, hogy a protestáns néptanítók csakugyan *világi* emberek.

Hogyan? Hát nincsen ebben következetlenség? Nincsen!

A következetesség azt kívánja (mondják az ellenézetűek), hogy ha világi emberek volnának a protestáns néptanítók: hát akkor e. megyei világi jegyzőknek, sőt tanácsbíráknak is bizonyosan megválasztották volna őket az egyházi emberek.

Az ám! ez lett volna a következetesség. Csakhogy az egyházi emberek irtóztak eleitől fogva, irtóznak ma is egy ilyen cselekvénynek még a gondolatától is. Azt tartották ez előtt, azt tartják ma is következetesnek, ha jogtudókat, gazdag egyháztagokat ültettek s ültetnek az e. megye zöld asztala mellé. A néptanítókkal szemben azt az álláspontot foglalták s foglalják el, hogy magoknál erőtelenebb egyháztagokat nem ültettek, nem ültetnek oda.

Ebből tehát, a logika törvénye szerint, nem következik az, hogy a néptanítók egyházi emberek voltak mindenkor s így nem lehetnek világi emberek ma sem.

Állítom, hogy nemcsak lehetnek, hanem — a gyakorlati élet követelményeként — azok ők csakugy, mint a közép- és felsőbb-iskolai tanárok, egész bizonyossággal.

A közép- és felsőbb-iskolák csakugy az egyház testéhez tartoznak tanáraikkal együtt, mint a népiskolák

az ő tanítóikkal egyetemben, és ime a közép- és felsőbb iskolai tanárokat senki sem tartja egyházi embereknek s őket csakis mint világiakat választják meg e. megyei s e. kerületi hivatalnokoknak.

Egyházi embert (ha csak mélységes tudatlanságból nem) senkisé meg nevez „tekintetes”-nek s ime a tanítókat így czimezik ma már magok azok is, a kik kiválóképeni egyházi emberek — közülök még a legfőbbek is. Mint-hogy azonban a titulus keveset ér vitulus nélkül: én nem tartom érdemesnek vitát indítani a felett, hogy egyházi, avagy világi emberek-e a protestáns egyházközségek néptanítói.

Érdemesnek csak azt tartom, miszerint legyenek akár egyházi, akár világi emberek a mi néptanítóink: meg kell közülök a legérdemesebbeket választani e. megyei jegyzőknek is, e. megyei tanácsbíróknak is.

A ki a valódi érdemet megismeri és illető jutalomban részesíti: kötelességet teljesít, a mi elengedhetetlen.

Az az érdem, a mit a protestáns néptanítók szereztek: *valódi*.

A ki ezt meg nem ismeri: annak nincs képessége a valódinak megismerésére.

Részesítsük azért illő jutalomban a protestáns néptanítóknak valódi érdemét, teljesítsük irányukban elengedhetetlen nagy kötelességünket!

Ágya, 1896. junius 18.

Nagy Sándor,
ev. ref. lelkész.

TANÜGY.

Kovács Lajos és Somogyi Pál

tanítóképezdei tanárok 25 éves jubileuma.

Főiskolánk körében szokatlan, de követésre méltó ünnepélyt rendeztek a tanítóképezdei tanárok és tanuló ifjak f. hó 20-ik napján *Kovács Lajos és Somogyi Pál* érdemes kartársaknak tiszteletére.

Az egyszerű, de közvetlenségében, melegségében párját ritkító iskolai ünnepély lefolyása következő volt.

A főiskolai VI. számú tágas teremben délelőtt 10 órakor gyűltek össze a tanítóképezdei ifjuság a tanárkar s a főisk. többi tanárkarok képviselője s az egyházkerületi főhatóság részéről *Tóth Sámuel* egyh. kerületi főjegyző, *Segesváry József* vizsgátvezető esperes; s pár percz mulva megjelentek a kiküldött bizottság felkérésére főtiszteletű *Kiss Áron* püspök ural élőkön a jubilált tanárok. Szívélyes éljenzés fogadta az érkezetteket, mire a tanítóképezdei énekhar rázendíté „Üdvözlő dal”-át.

Ezután a tanárok részéről *Orosz István* a következő beszéddel üdvözölte az ünnepelteket:

Magyirtiszteletű tanár urak! Kedves kartársaink!

Szeretettel, örömtől áthatott szívvel üdvözöljük Önöket 25 éves tanári működésök befejezése alkalmából.

Tudjuk, hogy a ritkább, szokatlanabb események sorába tartozik főiskolánk körében az ily üdvözlő, nem — mintha hiányoztak volna régebben, vagy hiányoznának ma is közöttünk férfiak, kik az ily figyelmet megérdemelnék, — hanem szokatlan azért, mert iskoláknak szigorú, szinte ridegségre hajló hagyományai az érdem ily egyszerű külső elismerésének is alig engednek tért. Szokatlan, sőt teljesen új esemény ez közelebb intézetünk történetében az úgy természete szerint, miután nálunk — intézetünk rövid önálló élete folyamán — ily alkalom eddig még elő sem fordulhatott.

Ha ily körülmények közt mi mégis — úgy szólva — a kezdeményezés terére lépünk, eljárásunban nem fel-tünési vágy vezérel: de szívünk természetes érzelmeit követve egyszerűen, mintegy családi körben örömlünknek óhajtottunk külsőleg is kifejezést adni; alkalmat kívántunk egyszersmind nyújtani tanítványainknak arra, hogy nagyérdemű tanáraik előtt hálás szívök érzelmeit feltárva, a legnemesebb földi erényben magokat ily módon gyakorolják.

Szeretett kartársaink! Tanítóképző intézetünk eddigi rövid története több kiváló férfit mutathat fel, kiknek munkája egész iskolánkra fényt árasztott: de Önök az elsők, kiknek összes működése, ifjukoruk első szent lelkesedéséről a férfiúkor komoly munkájáig teljesen és kizárólag intézetünké volt; kiknek tehát egész életök, összes tevékenységök intézetünkkel van összeforvva.

Ez az élet, ez a tevékenység mindenben példányszerű!

Iskolánknak, anyaszentháznak lángoló szeretete; az ősi intézményekhez kegyeletes rapaszzkodás, párosulva a korszerű haladás egészséges irányzatainak élénk felismerésével; a tanításügy buzgó szolgálata; a tudományok maradandó igazságainak lankadatlan összebuvarkodása, ritka szerencsés értékesítése; fedhetlen jellem és becsület; igazi kollegialis érzület; a tanítványok iránt erélyes, de megbocsátani is kész, valódi atyai indulat; állandó munkakedv és készség; férfiúi komolyság; az élet nemesebb örömei iránt nyilvánuló érzéssel derítve s mindez a legtisztább családi élet boldogító sugaraitól beragyogva; ezek nagyjából az Önöket ékesítő, főbb jellemvonások, a melyekben eltérő erős egyéni karakterök egymással a legszebben megegyezik s a melyek Önöket iskolánkra, intézetünkre nézve annyira becsesekké, mindnyájunk előtt becsültekké, szeretettekké teszik.

Nemes életök környezetekre kötelezőleg hat. Ugyanazért mi ifjabb kartársaik óhajtunk a munkásságban, a kötelességérzetben, magasztos hivatásunk iránti lelkesedésben Önökhöz méltók lenni; az ifjuság pedig szívébe zárja, mit Önök tudományából, szívjóságából, nemes életéből, példájából tanult; s szent elhatározása bizonyára, hogy fogékony keblében mindazt — mint jó földbe hullott magot — gyümölcsözésre juttassa.

Fogadják Önök szívesen egyszerű üdvözetünket, mely tiszta forrásból, őszinte szívükből fakad. Fogadják szívesen egyszersmind szeretetünk, tiszteletünk, nagyra-becsülésünk jeléül ez emlékkönyveket, melyek arcképeinket tartalmazzák. Valahányszor ez egyszerű emléktárgyra tekintenek: megnyugvó érzés keletkezzék lelkökben a felett, hogy a nyomokban járó nemzedék életök irányát megérteni, eredményét — tehetségéhez képest — méltatni igyekszik, s jó szándékuk legalább nem hiányzik arra, hogy az Önök munkája, ez intézet felvirágoztatása velők, általok is tovább folytattassék.

Isten áldó kegyelméből 25 éves működésüket testileg, lelkileg a legjobb erőben végezték Önök be; miből úgy közügyeink javára, mint egyéni óhajtásunkhoz képest még hosszas, tartós folytatásra következtethetünk. Kik megnyugvással tekinthetnek vissza a múltba: nyugodtan derülten nézhetnek azok a jövőbe is. Az élet szeretete s munkakedv, minden jók megérdemlett elismerésével egybekapcsolva, legyen Önök hű kísérője továbbra is.

És mi — kartársaik és tanítványaik — kiáltunk egyértelemmel: Éljenek! éljenek! éljenek!!

E beszéd végén díszes albumot nyújtott át az üdvözlő tanár mindenik ünnepelt kartársnak, mely album, elő lapján a jubiláltak arcképeivel díszítve, a tanítóképezdei tanárok arcképeit foglalja magában.

Folytatólag az ifjuság részéről *Tatár Gyula* IV-ed éves tanuló adta elő üdvözlő beszédét.

Nagytisztelätü tanár urak! Szeretett tanáraink!

Nekem, mint egyik hálás tanítványnak, jutott osztály-részül azon megtisztelő bizalom, hogy Nagytisztelätüségteket jelen alkalommal, huszonöt éves tanári működésök évfordulóján, a debreczeni református tanítóképezde ifjusága nevében üdvözölhetem.

Szép a kötelesség, mely reám háramlik, de gyenge erőm tudatában lehetetlen nem éreznem egyszersmind annak nehézségét is.

Hálátelt tisztelet érzése hatja át lelkünket, a mikor vissza tekintünk azon 25 évre, melyet Nagytisztelätüségteket ezen intézetben növendékeik szeretetétől környezve eltöltöttek.

Hiszen az Önök negyedszázados működésével el-választhatatlan szoros kapcsolatban van azon intézet történelmi fejlődése, melynek hivatása a tiszántúli református egyházkerület iskoláit jó magyar, hazafias és vallásos tanítókkal ellátni.

Ezen intézet hiven teljesítette és teljesíti most is nagy missióját és hogy teljesítheti azt, annak egyik legfőbb oka éppen Nagytisztelätüségteket működésében található fel.

Szép és nemes dolog a nép tanítójának lenni; de hogy valaki az lehessen, szükség van oly utmutatókra, a kik felatosan vezérlő kezükkel bevezessék ama magasztos feladat teljesítésébe.

Hála a Gondviselésnek, hogy Önökben — szeretett tanáraink — megadta intézetünknak azon vezetőket, kiknek áldásos munkássága és utmutatása folytán megtétt a kötelesség, mely egyházunk mindegyik tanítójának szent kötelessége.

Soha sem róhatják le tartozásaikat azok, a kik az Önök tanítványai voltak. Nem, mert az atyai szív, a gondviselő kéz oly tettek forrása, melyeknek cselekedeteit csak érezni tudjuk, de viszonzni mással nem, csupán szeretettel és tisztelettel.

Már pedig mindezekkel megáldotta Önöket az Isten, hogy tanítványait atyai szeretettel párosult bölcseséggel vezéreljék és ne engedjék kialudni szíveikben azon nemes ügy iránti lelkesedést és hű ragaszkodást, mely a népnevelés, a mi nemzetünk, hazánk és egyházunk szent ügye.

Ezért telik el a mi szívünk szeretettel, tisztelettel és hálával mindenkor, a mikor csak a mi szeretett tanárainkra gondolunk.

Felsorolhatatlan ama nagybecsű munkásság és ügybuzgalom, melyet Nagytisztelätüségteket a tanügy terén, annak előmozdítására szóval és tollal tettek, sőt tesznek most is minden alkalommal.

Azért, midőn még egyszer szíveimből üdvözlöm Nagytisztelätüségteket azon ifjuság nevében, mely nem érezhet és nem is érez másképp az ő szeretett tanárai iránt, mint gyermek atyja iránt: kérem Önöket terjeszszék ki oltalmazó karjaikat ezen ifjuság felett továbbra is és tartsák meg jó emlékezetökben azokat, a kik most már eltávoznak a Nagytisztelätüségteket atyai köréből, hogy küzdjenek az élet nehézségeivel, mely küzdelemben egyedüli világító fáklyájok szeretett tanáraik példája leend.

És midőn átadom azon pár emléklapot, mely nem drága kövekkel kirakott műkincs ugyan, de a melynek minden sorához a tanítványi hálás szeretet fűződik, mely a hű érzelmek szinböluma: gyermeki fohászszal járulok a minden emberek szerető édes atyjához és esedezem, hogy tartsa meg Nagytisztelätüségteket még sokáig az intézet virágoztatására, előbb vitelére, az ifjuság gondviselésére és kedves családok boldogítására!

Adja Isten, hogy úgy legyen!

Végül az ifju szónok üdvözlő beszédét remek kaligraphiával diszes albumba foglalva s az összes tanuló ifjuság által aláírva nyújtá át ünnepelet tanárainak.

Az üdvözlő beszédekre Kovács Lajos igazgató így válaszolt:

Azokra a szép, szívhez szóló beszédekre, melyekkel engem s kedves barátomat és tisztársamat, kihez még az ifjukor verőfényes napjaiban kötött, jó és balszerencsében kipróbált, de soha meg nem lazult barátság szent érzelme csatol, — ez alkalommal üdvözöltek, valóban nehéz feladat nekem válaszolni. Nehéz különösen a miatt, hogy egy vagy más tekintetben túlzásba ne essem.

Mikor mi, most már őszülő fővel, visszagondolunk amaz ifjú korra, melyben szeretett főiskolánk, ez alma mater kebelén egymást megismertük s visszaidézzük emlékezetünkbe azt a roskatag, ódon épületet s hozzá lakószobánkat a kunyhóson, melyeknek helyén a főiskola mai hatalmas új épülete büszkén emelkedik égnek; ha képzeletben visszatekintünk arra a gyöngé, 2 osztályú intézetre, mely szegényes eszközökkel, évről-évre változó tanrendszer mellett és tanerőkkel az akadémia függelékeképen, a mi ifju korunkban tanítóképzéssel foglalkozott, és összehasonlítjuk azt a mai tanítóképzéssel: lehetetlen, hogy a multnak előnyt adjunk a jelen felett. Mert bár az idő bearanyozza a tárgyakat és eseményeket, az ifju duzzadó erő, életkedv és vidámság élénk színben tünteti fel a mult legegyszerűbb alakját és tényét is, mint bévonja a távolság köde kéklő fátyollal a legkopárabb hegyormokat: az elfogulatlanul ítélő képességet még sem vesztegetheti meg. Bármily szép, derűs és vidám volt tehát a mi ifjuságunk, bármily tetszős alakban jelenik is meg emlékezetünkben a mult: lehetetlen szebbnek nem látnunk a jelent, lehetetlen a fejlődésben, a folytonos haladásban nem gyönyörködnünk inkább, mely főiskolánk mindenik alkotó részében, a mi szemeink előtt, ama 30—33 év alatt, mióta a főiskola kötelékében állunk, végbe ment. A theologiai-akadémia két új tanszékkal erősödött, a jogi egészen újból épült, a gymnasium újjá szervezetetett, s közelebről a mi tanítóképző intézetünk önállóvá lett, előbb 3, majd 4 évi tanfolyamra emelkedett, külön tanerőket nyert s ma már a 6-ik rendes tanszék felállításán buzgólkodnak.

Mikor minket, a theologiai tanfolyamot elvégezve s mint esküdtfelügyelők és köztanítók a gyakorlati tanítás terén némi sikert felmutatva, a főtiszteletű egyházkerület az ujonnan szervezendő tanítóképző intézet tanárainak megválasztott: egymást buzditva és támogatva az 1868. évi, örökre emlékezetes népoktatási törvény hatása alatt, igazi lelkesedéssel ajánlottuk fel szolgálatunkat e szent cél érdekében. Nem lohasztotta e lelkesedés lángját kortársainknak s általában a társadalomnak akkor még sokkal jobban érezhető érdektelensége a népnevelés ügye iránt nem, lankasztotta, ellenkezőleg fokozá a tapasztalat, melyet külföldi tanulmányutunkban szereztünk. Láttuk elmaradottságunkat, felismertük hiányainkat s buzgó igyekezettel fogtunk a reánk váró feladat teljesítéséhez. Hogy mai állására eljutott e tanítóképző intézet elvitathatlanul van benne némi részünk, habár az érdem oroszlánrésze egyáltalában nem minket illet. Miénk volt a főtiszt. egyházkerület gyámolítása és derék vezetőink utmutatása mellett, kikre mindenkor hálásan emlékszünk vissza, a mindennapi munka, a buzgó igyekezet és lángoló lelkesedés, melylyel egy zsenge intézet ügyei körül forgolódtunk s melyet Önökre, ifju kartársak szent örökségül áthagyni legfőbb vágvunk, forró óhajátunk!

Szeretett tanuló ifjuság! Önök soraiban nem egy van már, kinek atyja is tanítványunk volt ez intézetben

Egy emberöltő nőtt fel ama 25—27 év alatt, mióta mi a népnevelés ügyét szolgáljuk. Ez eseményekben gazdag negyedszázad azonban nemcsak a mi intézetünk s szeretett főiskolánk mindenik tanszakában mutat emelkedést, hanem haladást, javulást eredményezett a tanítók anyagi ellátása s társadalmi helyzete tekintetében is. Állam és egyház s maga a nagy társadalom felkarolta ez ügyet s biztos kilátás van rá, hogy rövid időn e tekintetben nagyobb mérvű haladás következik be! Atyáik még szorongó szívvel, a megélhetés aggodalmainak ólom-súlyával terhelve léptek a tanítói pályára, melyen csak a kitartó munka, erős kötelességérzet és a népügyéért való lelkesedés vezet eredményre; önök előtt már vonzóbb, vidámabb képben tárul fel a jövendő. Oh tartsák meg a munkakedvet és erőt, vigyenek az életbe kötelességérzetet s buzgó igyekezettel párosult igaz lelkesedést! Legyenek — hiszen mindenik jóra való atya kívánsága ez, — különb emberek és tanítók mint atyáik!

Végig tekintve az évek során s küzdelmeinken, ifjukori vágyaink és reményeink egy részét teljesülve látván, környezve és áthatva a tisztársak és tanítványok elismerésének és szeretetének kétségtelen jeleitől s valóban megható nyilatkozataitól: úgy a magam mint kedves barátom és tisztársam nevében hálás köszönetet mondok a kitüntető figyelemért, melyben minket és törekvéseinket részesíteni sziveskedtek. Fogadják jó szívvel, viszonzás-képen a mi részünkről, azt a forró, jó kívánságot, hogy az Önök vágyai és reményei nemcsak részben, hanem egészükben teljesüljenek, tisztársaik és tanítványaik elismerése, hálája és szeretete környezze Önöket állandóan, s lássák az ügyet, melynek szolgálatába lelkesedéssel állottak, elébb haladni, felvirágozni!

Mi pedig kedves barátom mondjunk a jelen meghatott pillanatban hálát a kegyelmes isteni gondviselésnek, hogy ennyire segített bennünket; köszönetet egyházkerületünk ama vezérő férfainak, kik által az isteni gondviselés mi közöttünk munkás. Ime a mi tanítóképző intézetünk negyedszázados története magyar reformált egyházunk erejéről és életképességéről tündöklő bizonyosság, mely a kétségek ködét napfényként foszlatja szét lélekemelő példája az áldozatra kész hitbuzgóságnak, mely főiskolánkat létrehozta s felvirágoztatá. Oh ne is apadjon ki soha a buzgóság e forrásának éltető vize, s mint főiskolánk multjának napjaiban bőségesen öntötte áldásos cseppjeit, úgy különösen most, midőn felbátorodva e közelebbi évtizedek rohamos haladásán, vezérő embereink még nagyobb feladatot, egyetem-építést tűztek magok elé célul, kettőzött mértékben áraszsza áldását főiskolánkra. Es álljon e főiskola s viragozzék mind az idők végéig mint tiszta oltára az evangyéliomi igaz keresztyén vallásnak, messze fénylő világitó faklyája a tudománynak és műveltségnek, megdönthetetlenül erős vára a magyarságnak. A magyar nemzet pedig, mely állami létének ezeréves ünnepét épen napjainkban üli, — legyen elégedett és boldog — virágzó, gazdag és hatalmas!

Még egyszer megköszönve a szives figyelmet, melyben részesítettek, a jó kívánatokat, melyekkel elhalmoztak, ajánlom magamat s kedves barátomat és tisztársamat továbbra is nagyra becsült jóindulatukba.

Ezután Somogyi Pál kért szót, hogy — bár tisztársá Kovács Lajos helyette is köszönetet mondott — hálás köszönetének ő is kifejezést adhasson. Elmondá, hogy az ifjuság iránti szeretettel és lelkesedve ama nagy egyházi és nemzeti érdekek iránt, melyek a tanítóképzéssel egybeforrva, lépett 25 évvel ezelőtt a tanári pályára; e szeretet és lelkesedés indítá arra, hogy teljes

erejével és odaadó hűséggel vegyen részt abban a munkában, mely tanítóképző intézetünknek önállóvá fejlődésével járt; de az érdem a tanárkaré, mely szívén hordozta az intézet ügyét mindenkor és lelkének egész erejével ragadt meg minden alkalmat az intézet fejlesztésére, — főleg a főtiszt. egyházkerületé, mely készséggel hozta meg az áldozatokat a tanítóképzés érdekében: az intézet fejlesztésének érdeméből reá tehát csak annyi juthat, a mennyi egy szerény tehetségű, de hűséges munkatársat illet meg. Örömmel tekint vissza az átélt 25 év küzdelmeire, mert az elért sikerekben legnemesebb vágyának teljesedését látja; lelkének teljes boldogságával tekint az ifjúságra, melynek bizalmát és ragaszkodását tanári pályájának egész időszakán tapasztalta, mely kitüntető elismerésének ünnepélyes kifejezésére oly készséggel ragadta meg ezt az alkalmat, a midőn tanári tisztében 25 évet betöltött; örömmel és bizalommal tekint az intézet jövőjébe is, mert oly ifjabb tanári nemzedéket lát maga körül, melynek szakképzettségében, az ügy iránti lelkesedésében és lelkiismeretes, fáradhatlan munkásságában biztosítékot lát arra nézve, hogy ha az intézet élete eddig a fejlődés korszaka volt, ezután a virágzás szép időszaka következik. Hálás köszönetét fejezi ki a kitüntető elismerésért s a felsőbbség, tanári testület és ifjuság jóindulatát kéri továbbra is.

Végül főtiszt. Kiss Áron püspök úr az egyházi főhatóság részéről üdvözölte az ünnepeltek. Hálásan emlékezve meg 3-ik munkatársukról, a tanítóképzőtől közelebb megvált Joó István igazgatóról, — meleg szavakban ismeri el az itt maradt két tanár 25 éves működésének sikerét és nagy eredményeit, a mikért legszívesebben üdvözlését s jókívánatait fejezi ki.

Mindezen beszédek az ifjúság s általában a jelenlevők összesége lelkes éljenzéssel kísérte; végül pedig az ifjúsági zenekar a „Honszeretet“ című zenedarab szabatos előadásával rekesztette be.

Az ünneplés azonban itt még nem ért véget. Ugyanis a tanítóképzői önképzőkör fennállásának 25-ik évét szintén most töltötte be s ez idő alatt megszaktítás nélkül Somogyi Pál volt annak felügyelő tanára. Az ünnepély további folyamán tehát az önképző kör jubileuma volt. Mihez képest Szabó Lajos III-ad éves tanuló, az önképző kör főjegyzője olvasta fel a kör 25 éves változatos történetét, melyet Tassi Miklós volt elnök, most debreczeni tanító állított össze, s nevezett főjegyző kiegészített s melynek végén felolvasó hálátelt szívvel köszönte meg a buzgó felügyelő tanár 25 évi fáradozását s kérte a jövőre is jóakarátú, atyai támogatását.

Ez újabb üdvözlő beszédre Somogyi Pál ezekben válaszolt:

25 év óta áll fenn az önképzőkör is. Változatos élete és tevékenysége volt ez idő alatt. Ha egyéni vetélkedésből vagy vélt sértődésből támadtak is néha-néha nagyobb zavarok, melyek a kör működésére bénítólag hatottak: örömmel említi fel, hogy az intézet ifjúsága legnagyobb részben készséggel karolta fel mindenkor az egymásra hatásnak, előre törekvésnek, önállóvá fejlődésnek eme terét, melyen méltánylandó sikereket is ért el. A midőn ekként elismeréssel adózik az intézet ifjúságának az önképzés terén mindenkor tanusított nemes törekvéséért: ugyanakkor felhasználja ez ünnepélyes hangulatot az ifjúság további buzdítására. Nemzetünk történelméből vonható egyik tanulság, hogy a hit- és alkotmányos élet szabadságáért folytatott küzdelmek a hitújítás korától kezdve mindenkor össze voltak forrva. A miért őseink készséggel ontották vé-

rőket az egyházi élet terén: a vallásszabadság ma már megvan; de féltő, hogy a nagy világosság megvakít sokat hitfeleink közül, a minek jelei — fájdalom — itt-ott feltűnnek már; fokozottabb erővel, lelkünk egész tevékenységével kell tehát szolgálnunk az alapvető munkásságnak, a népoktatásnak fontos terén is, hogy az erős hit, buzgó egyháziasság megvédjék egyházunkat a fenyegető romlástól.

Nemzetünk ezredéves dicső mult nagy ünnepét ülte, indul újabb ezredév útjára. Erős nemzeti öntudattal, méltó lelkesedéssel néz szembe a küzdelmekkel, melyek reá várnak. Ezekben a küzdelmekben, mint eddig volt, úgy ezentúl is fontos szerepe lesz a nemzeti önértetnek, hazaszeretnek; de a népek nagy versenyében a műveltség s ezzel párosult munka biztosítja a győzelmet, a mi ismét arra utal bennünket, hogy honszerető lelkünk egész melegével és erejével szolgáljuk nemzeti művelődésünk nagyfontosságú ügyét.

Midőn önök, ifjú barátim, — így végzi — az önképzés terén is buzgón törekednek arra, hogy minél nagyobb szellemi erővel lépjenek ki nagy hivatásuk terére, érettségükről, nemes feladatuk teljes átértéséről tesznek bizonyosságot. Egyházi és nemzeti nagy érdekeinkre hivatkozással intézem tehát önökhöz Gyulai Pál hadnagyának ama szavait: Csak előre, édes fiam!

Végül Rácz Árpád IV. o. tanuló szavalta Dalmady Gy. „A történelem olvasásakor“ című költeményét, teljes gyakoroltsággal és igaz lelkesedéssel.

Ugy e szavakat, mint az előbbi beszédek lelkes éljenzéssel fogadtattak s az ifjúsági ének- és zenekar összevágó előadásai által méltó berekesztést nyertek.

Délben a tanárok s a felhívottak — köztük főtiszt. püspök úrral az egyházkerület fentmegnevezett képviselői — szűkebb körű ebédre gyűltek össze, melyen a jubilált kartársak folytonos szíves ováció tárgyai voltak, mely figyelmet aztán ők köszönettel s a jelenlevők iránt nyilvánított hasonló jó kívánatokkal viszonzottak.

Az örömnapot az ifjúság majálisa zárta be délután a Nagyerdőn. Az ifjúság 5 órakor trombita szóval, katonás rendben vonult ki a helyszínére, hova nemsokára a tanárok is főtiszt. Kiss Áron püspök, Segesváry József esperes, Eötvös Károly Lajos kir. tanfelügyelővel együtt megérkeztek. Tornajáték és dal tette változatosá az est beáltáig következő időt; a mikor egyszerű rövid vacsorához ült a társaság. Lelkesítő beszédek a tanárok s előljárók részéről (mikre Tatár Gyula ifjú csinos beszédben válaszolt), hazafias énekek és vigdalok zengése az ifjúság részéről, voltak e lakoma legillőbb fűszerei. Az ifjúság bizonyára mélyen szívébe véste az intő, buzdító lelkes szavakat, miket különösebben főtiszt. Kiss Áron püspök, Segesváry József esperes, Dóczy Imre főgymn. igazgató urak intéztek hozzájuk viszont a vendégek azon megnyugtató tapasztalattal távoztak, hogy ifjaink komoly, érett magaviselete biztosítékul szolgál a rájuk váró feladat átértésére és betöltésére.

Vegyes tanügyi hírek.

* *Az országos tanáregyesület új tisztikara.*
A tanáregyesület tagjai írásbeli titkos szavazás útján most választották meg három évre az új tisztit kart. Beadott összesen 310 szavazat. A választás eredménye a következő: Elnök: Beöthy Zsolt, fővárosi alelnök: Hofer Károly; vidéki alelnök: Rombauer Emil (Brassó); főtitkár: dr. Négyesi László; titkár-gazda: dr. Molnár István; szerkesztő: Rajner Ferencz; pénztáros: Müller

József; a segélyző alap elnöke: Wolf György; péztárkezelő ellenőr: Tiber Ágost. A szavazatok nagyobb megszólása csak a vikéki alelnöki állásnál történt, a hol Rombauer Emil 140, Dóczi Imre debreczeni főgymn. igazgató 81, dr. Gerevich Emil (Kassa) 74 szavazatot kapott.

* *A debreczeni ref. főgymnasiumban* junius 23-án fejeztetett be a szóbeli érettségi vizsgálat, a melyen az egyházi főhatóság részéről, mint elnök *Jóó István* egyházkerületi gymn. felügyelő, a kormány képviselőjében pedig *Farkas József* budapesti theologiai tanár volt jelen. Írásbeli vizsgálatot tett 60 növendék, kik közül egy írásbeli dolgozatának elégtelensége miatt egy évre visszavettvén, négynek szóbeli vizsgálata pedig betegségek miatt szeptemberre halasztatván, szóbeli vizsgálatot tett 55 növendék. Ezek közül jelesen érettnék ítéltetett 5 tanuló, u. m. Balogh Sándor, Fisch Jenő, K. Kiss József, Nagy Gyula, Szilágyi Sándor, jól érett 16, érett pedig 26 lett. Két hónap múlva teendő javító vizsgálatra utasított hét, az érettségi vizsgálatnak egy év múlva leendő ismétlésére utasított egy növendék.

* *A tanítók orsz. bizottságának igazgató tanácsa* elhatározta, hogy az V. egyetemes gyűlést jul. 4-én tartják meg. A megállapított tárgysorozat a következő: Elnöki megnyitó. — Titkári jelentés. Felolvassa Hajós Mihály, az orsz. bizottság titkára. — A magyar nyelv tanítása nem magyar nyelvű iskolákban. Előadó: Láng Mihály. Kijelölt hozzászólók: Bányai J. és Krausz Sándor. — Énekoktatás. Előadó Hoppe Rezső. — Ismétlő iskolák. Előadó Vass Mátyás. Kijelölt hozzászólók Eperjessy István és Móra István. — Az egységes népiskola. Előadó Földes Géza. Hozzászólók Száva József és Schön József. Az orsz. bizottság szervezete, (új alapszabályok). Előadó Böngérfi János. Hozzászólók: Gyöngyössi Rudolf és Almássy János. — Az orsz. bizottság tisztikarának és az igazgató tanács tagjainak választása. — Indítványok. — Elnöki zárszó. — Julius 3-án a gyűlést előértekezlet előzi meg, melynek tárgya az V. egyet. tanítógyűlés napirendjének megállapítása, az V. egyet. tanítógyűlés három elnökének és öt jegyzőjének megválasztása. A tiszti kar kijelölését egy szűkebb körű bizottságra bizzák, melynek tagjai Péterfy Sándor elnöklete alatt Lakits Vendel, Száva János, Schön József, Nagy László és Hajós Mihály.

* *A jövő tanév kezdetét* a debreczeni főiskola gymnasiumában és tanítóképezdején az egyházi főhatóság úgy állapította meg, hogy a beiratások szeptember 10—16-ig tartatnak, ezen idő alatt ejtve meg a gymnasiumban a javító, pótló és érettségi vizsgálatok is, az iskolai év ünnepélyes megnyitása és a tanítás megkezdése pedig szeptember 17-én lesz.

r. v.

KÖZÉLETÜNK.

Felső-Szabolcsból.

(Levél a szerkesztőhöz.)

„Nagyon visszás dolognak tartom, hogy Debreczenhez egyik legközelebb fekvő megye alig ad itt a központban valami életjelt magáról s ugyszólván a terület közéletétől távol tartja magát. Ismerem ugyan e jelenség némely okait; de helyeselni még sem tudom azt, hogy abból a kerületből, a melyhez hivatalosan tartoznak, a melynek közéletében résztvenni érdekükben is áll, a hol élni és munkálkodni hivatvák, abból a kerületből, ugy-

szólván, kifelé gravitálnak. Tisztelem én is az alma mater iránt való kegyeletet, annak a szellemnek varázs-erejét, a mely az iskolától kölcsönözve egész életünkön át kísér minket a legtöbb esetben; de végre is egy cél, egy nagy érdeket kell szolgálnunk itt is, ott is, de mindenkinek azon a helyen, a hová sorsa állította. Tevékenységünket bénítjuk meg az által, ha más tekintetet tartunk szem előtt.”

Igen szépen, igen igazán mondja mindezeket szeretve tisztelt Szerkesztő úr.

Mindig ezt tartottam, ezt gondoltam magam is, különösen midőn azt kelle tapasztalnom, hogy a kerületek egy nagy célra való összetartozandóságának érzetét, egyesek érzékenykedése lazítgatja s egyetemes egyháztársadalmi érdekünket személyes érdekeiknek áldozatul hoznak.

Ha több kerület Lapját olvassa az ember, sokszor csodálkozva látjuk mi falusi kicsinyek, hogy mily igaz ok nélkül támad ellenkezés, üres szóharcz, bizony nem a közös hit építésére!

Mert hát meg kellene tanulnunk Pál apostoltól, hogy nem szakasztott részekre a Krisztus, és nem esküdtünk mi sem Debreczenre, se Patakra, se Péstre, se Kolozsvárra . . . hanem a Krisztus evangyeliomára, a mely pedig az egész föld kerekéségén ugyanaz.

Kívánatos, hogy több jézusi érület uralkodjék mibennünk s „ne nézze ki-ki a maga hasznát, hanem egyebekét is.”

A mi pedig minket, felső-szabolcsiakat illet, hát őszintén szólva, nem gravitálunk mi se jobbra, se balra, se befele, se kifele. Velünk is az történik, a mit Eötvös Károly mondott a t. eszlári per tárgyalásakor, hogy t. i. „egy ember, a ki kiabál, nagyobb zajt csinál, mint száz ember, a ki hallgat.”

Volt köztünk egy, ki nagy zajt csinált — a száz pedig hallgatott.

Ez ugyan nem volt helyes, és nem is lesz helyes soha, de hát rendesen úgy szokott történni, hogy a kiválóbb jellemelek lassanként észrevétlenül is meggyengítik, sőt teljesen meg is semmisítik környezetük tevékenységét s így emelkednek ki egyedül.

Ez történt nálunk Szabolcsban.

Őszintén szólva, egyházi életünk, kevés tevékenységet mutat. Pedig az is igaz, hogy széles Magyarország kálvinista egyházmegyéiben alig található annyi jóra való tehetség, különösen az ifjabb papok között, mint nálunk. Egy idő óta Sárospatak legkitünőbb theologusai Felső-Szabolcsba vándorolnak s telepednek meg. Aránylag elég korán s elég tisztán jutnak állomásra. Bár egy pár eset volt már, melynek jó lett volna nyakát szegni.

Vallásos életünk inkább csak közigazgatás és ceremónia. Vannak azonban példák — hála Istennek! — az igazi, evangyéliomi vallásos életre is. Nem említék neveket, de örömmel vallo meg, hogy némelyek papi *hivatással* működnek s nem tartják elégnék az „Uram, Uram!” felkiáltást. Nagy örömünkre szolgálhat, hogy most választott esperesünk, Görömbei Péter, kitünő példál áll, az evangyéliomi tevékenységben s köztapasztalat szerint azon jézusi elvet vallja: a ki köztetek első akar lenni, legyen mindnyájatok szolgálja.

Az elsőséget, a szolgálat mértéke, határozza meg. Reméljük, hogy több tevékenységre buzdulunk új esperesünk nyomában.

Mert az idők jele is sürget.

Nálunk ugyan még nem tagadják meg a stólat s nem hanyagolják, nem mellőzik a vallásos funkciókat, de készen kell állanunk.

Fődolog volna lelkész-egyletünk feltámasztása. Ez már régen aluszik. Nincs igazi vezér, vagy legalább eddig nem volt, ki élettéljes tevékenységre buzdítsa a zsidadt tagokat. Harmadéve egy bizottság lett kiküldve valamely új módok felfedezésére s tavalyi gyűlésünkben kétféle javaslat lett benyújtva, melynek összeegyeztetésére említett bizottság továbbra is utasított. Azóta alszik a dolog. Pedig milyen magasan áll már a nap!!

Lelkész-egyletünk könyvtára is nagy zavarban van s inkább egy holt tőke. Sokszor próbáltunk már különböző módokat ajánlani és munkába venni, hogy értékes könyvtárunk rendezve is legyen, olvasva is legyen. De még eddig sem egyik tekintetben, sem másik tekintetben nem mondhatjuk, hogy célhoz értünk. Ha lelkész-egyletünk igazi feladatát, a lelkészek továbbképzését, tűzné ki céljául s minden eszközt megragadna és felhasználna a tanulmányozási kedv felébresztésére, bizony sok hasznát vennék könyvtárunknak.

Egyházmegyénk anyagi dolgai szintén óhajtvá varják az új szellemet. Tagadhatatlan, hogy a felsőszabolcsi papi állomások nem növelik a világi kevelységet. Nagyrésze azonban megadja, a mit imádságunkban kerünk: „szegénységet, vagy gazdagságot ne adj nekünk Uram, hanem táplálj minket hozzánk illő eledellel!“ Mire való is volna nekünk a világi kevelység!

Hanem az bizony baj, hogy pénztárainkban teméntelen a hátrány, leginkább elnézésből. Sok szegény papi özvegy aztán évekig nem kap segélyt. Az ilyen túlengedékenység soha sem volt helyes politika. A tisztességes szegénység többet ér a függő uraskodásnál. Jó lenne nekünk e téren is a Mestert tartanunk szem előtt. Egyszerűség, munkásság, takarékoság, ezek elsőrendű evangyéliomi erények. Most már mi fog történni azokkal, kik évek óta elszoktak attól, hogy fizessenek, hogy e tekintetben is például legyenek híveik előtt. És pedig nem mindig a szegényebbje, a mi mutatja, hogy nem egészen a tehetetlenség mult.

No de új emberek állanak a kormányrúd mellé. Becsült férfiak, tevékeny férfiak, kikben van hit, remény a jövőben.

Én is remélem, hogy jövőre hullámozó mozgásról adhatok hírt s ezzel a Debreczen felé gravitálást megindíthatom — a nélkül azonban, hogy első szerelmünk-höz hűtlenség lennénk.*

Szívemből üdvözlöm szeretve tisztelt Szerkesztő urat!

Referens.

IRODALOM.

Előfizetési felhívás Biharvármegye és Nagyvárad város népoktatási intézeteiben tartott ezredévi ünnepélyek emlékkönyvére.

Feledhetetlen órákat szándékozunk megörökíteni.

Eljár az idő és a magyar társadalom kegyelettel fogja csak néhány év múlva is gyűjtögetni azokat a szent maradványokat, melyek a magyar haza ezeréves fennállásának ünnepére vonatkoznak. Keblünkön fogjuk viselni azokat a képeket, jeleneteket, egyének alakjait és tetteit, melyek az ezredéves ünnepélyek lefolyására emlékeztetnek. Kincset ér minden kis morzsalék.

Egy halmaz ilyen kincset gyűjtöttünk mi Bihar-

* Adjon Isten t. levelezőnk nemes törekvéseinek sikert, ezt kívánjuk mi, de ezt követeli egyházi közéletünk egészséges fejlődése is.

Szerkesztő.

vármegye tanítói, iskolái, tanügy barátai és községei részére.

A Biharvármegyei kir. tanfelügyelőséghez beküldött hivatalos jelentések alapján összegyűjtöttük s egy jókora kötetbe foglaltuk mindazon adatokat, melyek a megyénkbeli iskolákban tartott ezredéves gyermekünnepélyre vonatkoznak.

Az iskolai ünnepély lefolyása, programja, a szereplő tanítók, iskolaszéki tagok és gyermekek neveivel, alapítványok, adományok, szóval az ünnepély lefolyásának minden részlete Biharvármegye iskolájáról benn lesz a kötetben. Mintegy megörökítjük véle a jelent s föllálítjuk azt az emlékoszlopot, mely Biharvármegye iskoláinak hazafias szellemét s a millenniumi kegyeletes tények emlékét őrzi meg a messze utókor számára.

Ezen emlékműre előfizetést nyitunk.

Kérjük Biharvármegye tanítói karát, iskolaszékeit, gondnokságait és tanügybarátait, ugyszintén a megyebeli községek előljáróságait, hogy ne mulasztják el e művet megszerezni s megrendelésüket legkésőbb folyó hó 30-ig az előfizetési pénzek beküldése mellett Laszky Ármin könyvkiadó urnál bejelenteni, hogy a nyomandó példányok számára nézve tájékozva legyünk.

Könyvünk folyó év augusztus hóban fog megjelenni.

Előfizetési ára füzve 1 frt 10 kr., vászonba kötve 1 frt 50 kr. portómentes elküldéssel.

Bolti ára füzve 1 frt 50 kr. vászonba kötve 2 frt lesz.

Az előfizetési pénzek Laszky Ármin könyvkiadó hivatal Nagyvárad, Kossuth-utca küldendők.

Nagyvárad, 1896. junius 9-én.

<i>Máthé Géza,</i>	<i>Sipos Orbán,</i>	<i>Vaday József,</i>
kir. s. tanfelügyelő.	kir. tanfelügyelő.	községi tanító.

A következő munkák, illetőleg füzetek küldettek be hozzánk:

1. *A debreczeni ev. reform. népiskolák története.* A debreczeni ev. ref. presbyterium megbízásából írták *Csurka István* és *Tassi Miklós* debreczeni ev. ref. tanítók. Debreczen, 1896. A 240 lapra terjedő nagy munka mindenesetre dicséretére szolgál ugy az íróknak, mint a debreczeni egyháznak, mely ennek létrejövetelét lehetővé tette. A munka a régibb idők történetére nézve a dolog természete szerint újabb ismeretlen adatokat nem tár fel, hanem *Szücs István* Debreczen város történetéről írott munkája s a legújabb forrásul kinálkozó debreczeni főgymn. Értesítő adatai alapjára támaszkodik; holott *Molnár Aladár* befejezetlenül maradt nagy munkája s más tanügytörténeti monografiák is felhasználhatók lettek volna biztosabb keretűl a debreczeni népiskolák történetének. Mindámmellett a későbbi időkre nézve levéltári adatokat is dolgoztak fel a szerzők s általában elég részletes és hű képet nyújtottak a debreczeni népoktatás történetéről, annyira, hogy e munka is egyike leendő értékesebb millenniumis tanügytörténeti monografiáinknak. A mennyiben mégis a munka beosztása az áttekinthetőség szempontjából több tekintetben kifogás alá eshetik, mondatszerkezete pedig sok helyen (pl. 8. l. első bekezdés második és harmadik mondatai) hibás és értelmetlen s itt-ott lényeges sajtóhibák is csuszta bele (mindjárt a 7-ik lapon a II. czime: „A reformációnak Debreczenben lett elterjedésétől a tizenkettedik század végéig“ — nyilván a tizenhetedik helyett): mindezeket az idő rövidsége folytán szükségessé vált sietséggel s az alkalmisággal járó izgatottságnak lehet tulajdonítani.

2. *A Bethlen-kollégium előjáróságának Felhívó Szózata a Bethlen-kollégium vagyoni és szervezeti integritásának védelmében* cím alatt kinyomatott s nekünk is megküldött az a felterjesztés, melyet a nevezett kollégium előjárósága 1896. máj. 28-án tartott üléséből Zeyk Dániel főgondnok és Fogarasi Béla jegyző aláírásával az erdélyrészi ev. ref. egyházkerület egyeteméhez intézett azon okból, hogy a nagy-enyedi theologiai intézet célba vett megszüntetését megakadályozandó, az üresedésben lévő theologiai tanszékek töltsenek be. A felterjesztés vagy emlékirat történeti alapon igyekszik kimutatni annak a törekvésnek jogosulatlan voltát, hogy a kolozsvári fakultás érdekében az enyedi theologia feláldoztassék. Annyi bizonyos, hogy egy theol. akadémia bőven elég lenne erdélyi atyánkfiaiainak. Hogy aztán az Enyeden vagy Kolozsváron legyen-e, azt a kérdést soha sem lehet megnyugtatólag eldönteni, ha egyik oldalon pusztán érzelmi és történeti, a másikon merev célszerűségi tekinteteket tartunk szem előtt. Az egész dologban azt sajnáljuk leginkább, hogy a nagytevékenységű püspök alkotó képességeit e szerencsétlen kérdés nagy mértékben megbéníthatja, a minnek egyházi és nemzeti érdekeink vallják majd kárát.

3. *A Debreczeni Első Takarékpénztár 50 éves története, 1896—1895. Az igazgatóság megbízásából írta Sziits Mihály.* Debreczen. Nyom. a város könyvnyomdájában. E cím alatt egy diszes kiállítású nagy nyolczadrét alakú s a mellékleteken kívül 320 oldalra terjedő munka jelent meg, a mely dicséretére válik ugy a szerzőnek, mint az illető pénztárnak. Az előbbi, ki Debreczen város közgazdasági életének és viszonyainak a multban úgy, mint a jelenben már évek óta szorgalmas és érdemes kutatója és ismertetője, három évi fáradságos munkát fordított arra, hogy városunk e nevezetes pénztárának történetét, jelentőségének megfelelő pontossággal és hűséggel, feltüntethesse. Bevezetésképen érdekesen vázolja Debreczen városnak sajátos gazdasági viszonyait a multban, főleg a pénztár megalapításának idejében. Ennek a résznek címéül az író, nagyon találóan, azt a jellegétette az eredeti kézirat hű utánzatában, a melyet a nagy Széchenyi István 1846. aug. 5-ik napján, tehát épen a Takarékpénztár alapítási évében, a debreczeni kollégium anyakönyvtárának meglátogatása alkalmával az ott lévő vendégkönyvbe írt, t. i. „Magyarország rosszul volt, meglehetősen van, jobban lesz.“ De elismerést érdemel az írón kívül maga a Takarékpénztár is, különösen annak „jubilaris bizottsága, melynek Szepessy Antal elnökle alatt tagjai voltak: *Novelli Ede, Komlóssy Arthur, Zádor Lajos, Dalmy Kálmán és Kapros Gábor.* E bizottság, hiven azon humánus irányzathoz, mely e nevezetes pénztárat mindenkor jellemezte, semmiféle költséget nem kimélt, hogy félszázados működésének méltó irodalmi emléket állítson s ezáltal hazai közgazdaságunk történetét egy értékes monografiával gazdagítsa. Lapunk célja és tere nem engedi meg, hogy e fényes kiállítású és tartalmas munkával bővebben foglalkozzunk; csupán még annyit említünk meg, hogy a Takarékpénztár különböző hazafias, közművelődési, egyházi, iskolai emberbaráti s más humánus célokra eddigelé 60 ezer frtot meghaladó összeget adományozott; és hogy ez összegből igen jelentékeny rész jutott debreczeni kollégiumunk különböző intézményei és tanulóinak javára is. Csak legutóbb 5000 frtot ajánlott meg a Takarékpénztár a debreczeni egyetemre, mely összeg most, f. junius 28-án tartandó ünnepélyes közgyűlés alkalmával ki is fog fizettetni. Ezenkívül ugyanezen jubileum emlékére egy 15,000 frtos kulturális alapítványt létesít az intézet, mely összeg kamatainak

háromnegyedrészre egy debreczeni, hajdumegyei vagy magyarországi illetőségű, nem- és valláskülönbség nélkül, oly szegény növendék segélyezésére használtatik, kinek tanulmányai befejezése végett külföldre kell mennie. A kamatok egynegyedrészre pedig 1946. jul. 1-ig tőkésítetteti fog. Alkalmilag felsoroljuk azon adományok összegét, a melyek főiskolánk céljaira fordítottak. E helyen is óhajtjuk, hogy virágozzék e hazafias és humánus szellemű intézet a következő 50 éven keresztül is városunk és hazánk közgazdasági és kulturális céljainak előmozdítására.

ADATOK

a tiszántúli ev. ref. egyházkerület kebelében lévő egyházak történetéhez.

28. *A csetfalvai ev. ref. egyház történetének vázlat.*

Az egyház alakulása.

A csetfalvai ev. ref. egyház mikor, melyik évben alakult meg? kinek pártfogása alatt és befolyása mellett hódolt meg a reformatio eszméi előtt? erre minden kétséget kizáró hiteles adat nincs; így csak azon föltevésnek engedhetünk, hogy Beregmegye főhelyein, mint Munkács és Beregszász, mindjárt a reformatio első tizedeiben ösmeretes levén az új hit, onnan a megye több községeibe, tehát Csetfalvára is eljutott, — eljutott még a 16-ik század végén.

Ezen föltevés elfogadható, ha tudjuk azt, hogy a szomszéd M.-Váriban már 1590-ben, Benében 1594. és Sáros-Orosziban 1595-ben megalakult ref. egyházzal találkozunk.

Ezen föltevés elfogadhatósága mellett bizonyít az is, hogy a reformatio korszakában Csetfalván birtokosokul említettek a Perényi és Lónyai családok egész a 16-ik század végéig*; ezekről pedig a történet után tudjuk, hogy a reformatio eszméi előtt meghódolt tekintélyes családok voltak s utóbbi ma is az.

A 17-ik század kezdetén birtokosokul említettek a Lónyai családon kívül a Rákóczy s 1633-ban az iktári Bethlen családból István, Nagylónyai Lónyay Zsigmonddal.**

Tudva azt, hogy az említett családok az új hitnek követői és pártfogói voltak, kétségtelen bizonyossággal feltehető, hogy azon helyeken hol birtokoltak, az új hitet megösmertetni törekedtek, tehát Csetfalván is.

A fentebbi okok, ha nem igazolják is, hogy a 16-ik század végén fogadta volna el Csetfalva a reformatio eszméit, de hogy a 17-ik század elején már itt is ref. egyház volt, következtetjük abból, hogy 1643-ban rendes lelkésze van s így anyaegyház volt.

A megalakult egyház működése.

A megalakult egyház működését homály fedi, mert semmi adattal nem rendelkezünk, a mely feltüntetné e kisded egyház kezdetében kifejtett munkásságot; annyira homály fedi, hogy 1648. évtől 105 évig csak arról tudunk, kik voltak Csetfalvának lelkészei és mennyi ideig laktak itt.

Az új hit birtokában békés boldogságnak örvendhetett az egyház, következtetjük abból, hogy 4 első lelkésze 66 évig hirdette ez egyház hívő tagjai között Istennek lélekben és igazságban való imádatát, mi csak azért is figyelemre méltó, mivel 1669. év körül Báthory Zsófia birtokosul említették Csetfalván.***

* Lehoczky: Beregmegye története.

** Lehoczky: Beregmegye története.

*** Lehoczky: Beregmegye története.

Egy század telt el ez egyház életéből, hogy miként? nem tudjuk; de hogy csendes békességben, hiszszük a történet bizonyosága nyomán, mivel ezen korban Bereg-megye többnyire az erdélyi fejedelmek uralma alatt állott.

Mint a fejlődés korát átlépett ember, a csetfalvai ev. ref. egyház is a második századot elérve, hitének erejét tettekben tüntette fel.

1753-ban a templom nagyobb hajójának menyezését, s a jelenben kisebb kart és a lelkészi széket készítették és festetik ki.

Tíz évvel később „Nemes Makány András Curator uram, maga költségén adott az Torony tetején való gombra 7 máriásokat, szkollát is maga pénzén csináltatott másfél ezeret 10 máriásokért, póltra 6. Istennél legyen emlékezetben.“

A „Matriculáris könyv“ a címlapra tett írás szerint 1762. év febr. 9-én veszi kezdetét, de a tépett lapok igazolják, hogy több évről — ki által? — megsemmisített; mert a születési, kereszteleési és esketési anyakönyvek 1767. évtől, a halottak anyakönyve pedig 1765. évtől van meg.

Ez időből van feljegyezve „a proventusnak, a parochiahoz való Bónumoknak, szántóföldeknek, málé és kaszállóföldeknek lajstroma a bevett praxis szerint.“

A proventus rendi ez: 1. Minden ember, valakinek 20 kereszt búzája terem, ad a Predicatornak 4 keresztet, garaspénzt a buza behordáskor a 4 kereszt mellé 4 poltrát. 2. A kinek 10 keresztje terem, ad két keresztet, garaspénzt 6 poltrát. 3. A kinek búzája nem terem, hanem sarlójával keresi, ad két véka rostált búzát, s mellé 6 poltrát. 4. Özvegy asszonyok 3 sing jó vásznat adnak. 5. Keresztelés 8 poltra. 6. Esketés 3 máriás. 7. Pred. halottól 3 máriás, énekszóstól 6 poltra. 8. Fát adnak a mennyi kell. 9. Egyes legények, ha vagnak, 40 krt.

Az ecclesia két mezőn való kaszállóit (a temető mellett kivül) az ecla kaszállja, gyűjti és behordja.“

Ugy látszik a tanító teendőket is a lelkész végezte 1778-ig, mert ezen évben erősíti meg Kondor Boldizsár senior a kiállított tanítói díjlevelet.

Mindkét díjlevél 1833. évben újból kiállított s ekkor jegyeztettek be a tanítói és lelkészi javadalmak alapjául szolgáló földek, miket, egyháztagok adtak vagy hagyományoztak.

Ezen földek közül a „Mészáros János által testamentom szerint predikátornak hagyományozott kaszálóról“ fel van jegyezve, hogy „elvette Buday“. Hogy melyik Buday s melyik évben? az nem említettik, de a szájhagyomány emlékszik, hogy a kaszálló 8 köblös volt.

Az 1769. év azért nevezetes a csetfalvai ref. egyház életében, mivel a nagytiszt. beregi egyházmegye, a szomszéd Szatmármegyében levő, de akkor még a beregi traktushoz tartozó Milotán akarván gyűlést tartani, nem lehetvén át menni a Tiszán, a gyűlés Csetfalván tartott meg.*

1773-ban a templomban kisebb hajójának menyezete készült. 1782. évben, a köből épített szószerék fölé korona Beregi István és neje költségén.

Majd a népeit boldogítani akaró 2-ik József császár által kiadott „Türeلمي rendelet“ jelentőségét felfogó egyháztagok készülnek azon szabadsághoz, melyet az 1791. évi XXVI. t. cz. biztosított, s épen 100 évvel ez előtt 1696-ban az egyház saját költségén, a ma is fennálló 20 öles fatornyot épített és abba 1800. évben egy 4 mársás harangot „a maga költségén öntette a Csetfalvai ref. sz. eklesija. Isten ditsőségére.“

* H. Kiss Kálmán: Szatmári egyh. m. története.

Nem lehet meg nem említeni, hogy a csetfalvai ev. ref. egyház a múlt század utó felében és e század elején, a tekintélyesebb egyházak közé tartozhatott, mert itt oly családok neveivel találkozunk az anyakönyvekben, melyek ugy a megye, mint a szomszéd Szatmár és Ugocsa megyékben a kisebb nemesi birtokos osztályhoz tartoztak és tartoznak még ma is; nevezetesen: Szakadati, Komáromi, Vincze, Szőke, Makány, Zöld, Szentpéteri, Károlyi, Kállay, Fábián, Vékony, Balácsi, Mészáros, Kisdobronyi Izsák, mely családokból ma már egyetlen férfi tag nincs az egyházban, többnyire kihaltak, vagy lányágon más családokba olvadtak.

A toronyépítés és harangöntés után szünet van 1815-ig, ekkor a lelkészi lak és kamra újból fedeztetik, s kezdik a gondnoki számadást rendszeresen könyvbe vezetni. 1816-ban a nagy és kis templom fedetik be eszkollákkal „Ns. Kardos Pál Curator és Pál András azon időbeli egyházi szorgalmatosságok által, még pedig oly nehéz időben, midőn egy köből buza 40 s 50 K. frtokon mérődött a T. Ujlaki piacon.“

1821. évben önteti a „Csetfalvi ref. ns. szent ecla önmaga költségén“ második 180—200 fontos harangját.

A következő tizedben a „consistoriale protocolum“ bizonyosága szerint „a gyermekek iskolába járatásáért idézi maga elé a consistorium a szüléket“ s bünteti meg a presbitert, „ki magáról megfedelkezvén ebadtázott.“

Erdemes a megemlékezésre, hogy a gondnoki számadás 1838. évben erősítették meg először az egyházlátogatóság által, s hogy a consistorium azon tagjai, „kik a házuknál találtattak, de a gyűlésen meg nem jelentek, megbüntették.“

1845. évben a régi s már használatlanul vált temető, — egy nagyobb temetkezési helyül szolgáló területért — elcserélterik Tek. Buday Károly urral, azon kikötéssel, hogy azt „mint kertet használhassa, de azon építkezni nem leend szabad!“

Ismét letelt egy század, — munkásságot és áldozatkészséget mutatva fel, hogy lelkesítse a későbbi nemzedéket, a 3-ik század áldozatkész munkásságára.

Azonban a népek és nemzetek versenyében, — a nemzeti élet boldogságát munkáló nagy tettek, — az egyháztagok lelkesedését más terre vezették, s mikor az öröme, bánat, néma bánat és kínos levertség érkezett, a munkásságról nincs semmi emlékezés.

De az ösöktől öröklött vallásos érzelem mintegy varázs ütésre lép fel s fényes bizonyoságot tesz önmagáról midőn 1856. évben 350 forintot szerez fuvarozással, hogy rajta egy új iskola helyiséget vásároljon.

Ez évben veszi kezdetét a határrendezés, mikor a minden tulajdonosnak kiadott birtokon felül 5 hold föld gazdátlanul maradván, a róm. cath. földes ur Buday Sándor tanítói javadalom alapjául adta az ev. reform. egyháznak.

Az ébredni kezdő nemzeti erő jótékony hatással volt a szunnyadó vallásos buzgalomra, 1860-ban az újból építendő iskolához kézi és ígás erővel keresett pénzből szerzik be az anyagot, s a következő évben felépítik. 1863. évben a templom körüli tért 115 öles deszka kerítéssel látják el, s a terméketlen év a jövőnek gondolatát felébresztve, egyesek 17 köből felajánlt vegyes terménnyel magtárt alapítanak s azt 1865-ben beszedik; de magas % mellett kezeltetvén s mindenkinek hitel adatván, nem érte el azon czélt, mely az alapítók előtt lebegett, s a később vagyoniilag gyengülő egyháztagok az egyház érdekéből sokszor igénybe vevén ez alapot, ma 200 frt tökét mutat fel kötvényeken.

1871. évben az 54 éves avult fedélzet a templomon megújították.

1872. évben a szegény szülék gyermekeinek iskoláztatása végett, az eddigi felfizetés pénzre változtatik, s a csekélyen díjazott tanítói állás erősítésére, a fejlődő kor követelésének engedve, 5 köből vegyes élet javítás szavaztatott meg egy időre, s szolgáltatott ki. Fájdalom, csak 2 éven át.

Az iskolaterem a törvény kívánalmainak nem felel meg, megnagyobbítatik, lepadoltatik, s rendes iskolás székekkel szereltetik fel. Iskolai könyvtár alapjára egy hált rendez, melynek tiszta jövedelméből, tanító részére vezérkönyvek és vallásos ismeretterjesztő s történeti könyvek szerezteknek.

1873. évben a szétnyiladozott templom falazata erősítettik meg s javítatik ki kívül, belől, majd a lelkészi és tanítói lakok és mellék épületeinek nagyobb javítása végeztek a következő évek alatt.

1884-ben Taar Imre gondnok és neje Fábíán Rozália a Tisza folyó által elhordott lelkészi földek veszteségének felejtésére 1 kat. hold földet ajándékoznak lelkészi javadalom-alapul.

Az 1888—89 és 90. években a templom kívül belől újból kijavították, a torony alsó része fedeztetik, iskola ujkerítéssel láttatik el, lelkészlak egészen újból fedetik s elébe czélszerű új tornác készítettik, mind ez 575 frt 46 kr. kiadással, melyből a n. t. egyh. m.-től nyert 30 frt és a főtszt. conventtól 100 frtot.

A gondviselés bölcsesége úgy intézte e kised egyház életét, hogy az 1791. évben nyert vallásszabadság 100-os évfordulóját, ne csak magasztos szavakban fejezze ki, hanem tette által is emlékeztetéssé tegye a későbbi nemzedék előtt. 1891. évben új izléses szöszéket, főlé koronát készített, az egyes egyházttagok e czélra tett hagyományai és adományai, s a karzatokat és székeket kifesteti, és így megnyerő külsővel ékesíti fel a 200-dos kezdetleges egyszerűséget.

A hajdan tiszta magyar s ref. község 322 ref. lakoson kívül ma már 237 más felekezetűeket is számlál, kikkel összeházasodva régi fényét, a későbbi nemzedék nem fogja fentartani, megvédeni.

Az egyház clenodiúi következőkből állanak: Van egy ezüst aranysegélyű urasztali pohár 1648-ból „Nánási Szabó György ajándéka“. Ugyanazon évből egy czinkanna, előbbi által adományozva. 1 kisebb czinkanna, rajta semmi irás, csak egy 2 fejú sas. 2 drb czintányér. 1 drb. kenyérvágó fatányér, és 1 drb. kés, 1 drb. keresztelő kanna czinból s hozzá egyszerű czintál.

1 drb. arany csipkés selyem kendő. 1 drb. ezüst csipkés selyem virágokkal kivarrótt selyem kendő. 1 drb. kör alakú több részekre osztott, csipke betéttel összekötött, csipkés szegélyű selyem kendő. Egy drb. „Jánki Károly és Judit eml. ajándéka 1819“ kivarrással. Ezen kívül 10 drb. len és viaszos abrosz.

Az egyháznak van 34 hold ingatlana a lelkészi és tanítói javadalom alapjaival, azonban 8 hold ezekből a Tisza folyam által megsemmisülésnek van kitéve.

Az egyház tanítóit az anyakönyvi rendetlen bejegyzések után nem lehetett összeállítani.

A lelkészek ezek voltak: Oroszi Tamás 1643—1648. Szöllősi Ferencz 1648—1667. N. Vári Mihály 1667—1682. Tetsi Gáspár 1682—1709. Szenczi Mihály 1709—1714. Detsi István 1714—1719. Gyarmati Sámuel 1719—1722. Óri László 1722—1734. Győri Pál 1734—1737. Kaposi István 1737—1741. Gönczy Sámuel 1741—1746. Vári István 1746—1749. Debreczeni Ádám 1749—1752. Biborczfalvi István 1752—53. Debreczeni János 1753—

1758. P. Vásárhelyi Sámuel 1758—1767. Pap Mihály 1767—1782. Zenzi Imre 1782—86. Kis János 1786—93. Galgóczy László 1793—1795. F. Cs. Kovács Sámuel (Fülei Csok) 1795—1804. Ujhelyi Ferencz 1804—1807. Törös Bálint 1807—1808. Szabó Nagy Mihály 1808—12. Csengeri Pál 1812—1815. Szücs Mihály 1815—1817. Kazay László 1817—1818. Jánki Zsigmond 1819—1826. Szini Dániel 1826—1838. Balajthy Mihály 1838—1850. L. Nagy Pál 1850—1852. Makay András 1842—1856., itt halt meg. Pallagi József 1856—1861. Szini János 1861. ápr. 10-től 1861. okt. 5-ig, itt halt meg. Láczy József 1862—1872. — 1872. ápr. 2-ától e vázlat összeállítója:

Kölcsey Zsigmond,
ev. ref. lelkész.

KÜLÖNFÉLÉK.

— **Főtiszt.** Kiss Áron püspök úr az elmúlt hét e'jén Tóth Sámuel egyházkerületi főjegyzővel a szatmári ev. ref. főgymnasium érettségi vizsgálatain volt jelen, a honnan pár nappal ezelőtt haza érkezett.

— **A munkának igaz jutalma.** A nagykallói ev. ref. egyház a várossal egyetemben önmagát becsülte meg azon kitüntetések és tiszteletnyilvánítások által, amelyekkel 20 éves munkását, Görömbei Péter megválasztott esperest elhalmozta. A mint a különben nagyon csendes parochiába megérkezett az örömhír, mindjárt megkezdődött a búcsújárás, jöttek a szerencsekívánatok, amelyek mind a szívből szólottak, a meggyőződés hangján voltak elmondva. Az izraelita hitközség junius 20-án testületileg tisztelgett Morgenstern Lajos hitközségi elnök vezetése alatt. A junius 21-ike nagy nap volt Nagy-Kállóban. Ezt a napot tűzte ki az egyház-tanács, hogy szeretett lelkészét, ezt tűzte ki a város, hogy vezetőjét, — a kiből egyszersmind legelső és önzetlen munkását is tisztelheti — üdvözölje. Délelőtt 11 órakor gyülekezett össze a presbiterium a városháza tanács-termében, a honnan a városi előljárással együtt elindult leróni a tiszteletet az ünnepelt iránt. Beretóy János egyházi főgondnok volt a küldöttség szónoka, a ki elismeréssel emlékezett meg az ünnepelt 20 évi lelkészi működéséről, majd pedig megható szavak kíséretében átnyújtotta a presbiterium által készített értékes selyem-atlasz palástot. Ezután az ünnepelt szólott, könnyek közt köszönve meg úgy az egyháztanácsnak, mint az előljárásságnak a megemlékezést és a szívből jövő szerencsekívánatokat. Beszéde folyamán megemlékezett arról a 20 évi időről, a melyet Nagy-Kállóban töltött s a mely idő alatt mindig érezte, hogy nagy embereknek, a maguk idejében országos híru papoknak és világiaknak porai felett jár, s ez a tudat folyvást lelkesítette őt a munkára, az egyház és a város, a haza és a társadalom ügyeinek buzgó szolgálatára; és ha elgondolja azt, hogy a mennyit Istentől nyert tehetségeivel és erejével tenni képes volt, azt meg is cselekedte, ha elgondolja, hogy egész életét munkában töltötte: most az egyház és a város ez egyhangu megnyilatkozásában, elismerésében és ragaszkodásában munkájának jutalmát látja, és ez édes örömmel tölti el szívét és lelkét: beszédét következőkép végezte: „Köszönöm uraim! hogy rólam, az egyszerű emberről, a ki elvonulva a társadalomtól, munkában töltöm életemet, ily megtisztelő módon emlékeztek meg“. . . Szem nem maradt szárazon e szavak hangzásakor, az ünnepelt sem tudott többet mondani, annyira elérzékenyült. A kik tanúi voltunk e jelenetnek,

sohasem fogjuk azt elfeledni. Ugyanaznap délelőtt a város intelligenciája 80 terítékű bankettet rendezett a vasúti mulatókertben az ünnepelt tiszteletére. A banketten a város lakossága politikai elv és vallás különbség nélkül részt vett. Ott voltak a városi előljáróság, reál isk. tanári kar, szolgabíró, járásbíró, szabolicsmegyei tak. pénztár, adóhivatal, orsz. tébolyda, megyei kórnáz hivatalfőnökei és tisztviselői csaknem kivétel nélkül. Az első toasztot Beretöy János főgondnok, a „szabolcsmegyei takarékpénztár” titkára mondotta az ünnepeltre; Dr. Bleuer Miklós, a „szabolcsmegyei takarékpénztár vezérigazgatója” szintén az ünnepeltre; az ünnepelt a Nagykállói társadalomra; Ujfalussy Béla egyh. ker. tanácsbíró a nagykállói ev. ref. egyház presbiteriumára; toasztot mondtak még: Dr. Borosnyó Lukács Béla, a nagykállói orsz. tébolyda igazgatója; Schurina István a reál isk. igazgatója; Dr. Kállay Rudolf, a szabolicsmegyei kórház igazgatója; Iklódy Márton ügyvéd; Füzesséry Gyula városi aljegyző, stb. A bankettet táncz követte, mely a késő éjjeli órákig tartott. Nem fejezhetem be tudósításomat a nélkül, hogy meg ne emlékezzem Gáspár Gyula ref. tanító urról, a ki egy értékes antik órával lepte meg az ünnepeltet esperessé választatása alkalmából. A junius 21-ike dicsőség és dicsekedés napja volt úgy a nagykállói egyháznak, mint Görömbel Péter megválasztott esperesnek, mert hiszen ők mind a ketten dicsekedései egymásnak. *Urbán Dezső*, ref. s.-lelkész.

— A debreczeni ev. ref. főgymnasiumnak 110 növendéke indult el jun. 26-án a már előbb megnevezett tanárok vezetése alatt a kiállítás megtekintésére. A kollégium udvarán felállított útrakész ifjakhoz beszédet intézett *Dóczy Imre* gymn. igazgató, melyben hathatósan intette őket, hogy a fegyelem és rend követelményeihez a legszigorúbban alkalmazkodjanak, hogy a főiskola jó hírét magukviselésével valamiképp el ne homályosítsák. Az ifjak tanárai vezetése alatt gyalog vonultak ki a vasúthoz, magukkal vivén könnyű podgyászkat, s kísértetve a szülők, más családtagok és érdeklődők serege által, kalapjaikon piros szalaggal. Ugyanazon vonattal indult a helybeli főreáliskola 35 növendéke is *Harmath G.* és *Bechner Frigyes* tanárok vezetése alatt. A lelkes ifjak bizonyára maradandó emléket és bő tanulságot hoznak vissza a fővárosból. Isten vezérelje őket szerencsésen!

— A debreczeni ev. ref. felsőbb leányiskola növendékei, mint már megírtuk, *Kalocsa Róza* igazgatónő gondos felügyelete és vezetése mellett nagyobb számmal rándulnak fel a kiállítás megtekintésére. Az indulás junius 29-én, hétfőn a déli vonattal történik. A fővárosban öt napot fognak eltölteni. Egy-egy növendék előirányzott költsége 25 frtot tesz, mely összeget előlegesen be kell fizetni. Ez összegért az utazáson kívül Budapesten öt napra szállást és élelmezést adnak, mely utóbbi áll reggel kávéból, tíz órakor süteményből, délelőtt leves és főzelékből pecsenyével, uzsonnára kávéból, este felvágott húsból, esetleg teával. A kiállításba három ízben mennek, hol különösebben megnézik a történelmi, közmívelődési és iparsarnokot, a kiállítás faluját s a virágkiállítást, Ós-Budavárát. Azután Budapest látképét, a török mecsetet, Feszti körképét, Ecce homot, állatkertet, muzeumot, az új országházat, a Mátyás-templomot nézik meg. Elmennek továbbá az operaszínházba, a fővárosi nyári színházba s ha lehet, a vígszínházba. A kirándulás az abban résztvevő ifjú leányokra nézve bizonyára a legtanulságosabb leend.

— *Mindszenti Imre* debreczeni segédlelkész, kinek sajó-kazai lelkészszé választását a felső-borsodi egyházmegye megsemmisítette, a sajó-kazai egyházközség nagy

szótöbbséggel ismét lelkészszé választotta. A szerencsés választáshoz úgy az egyháznak, mint a jeles ifjú lelkésznek — szintén gratulálunk.

— **Felhívjuk** olvasóink szíves figyelmét a *buziási fürdő* hirdetésére, mely hazai fürdőink közt a leglátogatottabbak közé tartozik.

TARTALOM-JEGYZÉK: A debreczeni protestáns egyetem. B. B. — Világi avagy egyházi emberek-e a protestáns néptanítók? Nagy Sándor. — Tanügy: Kovács Lajos és Somogyi Pál tanítóképezdei tanárok 25 éves jubileuma. — Vegyes tanügyi hírek. r. v. — Közéletünk: Felső-Szabolcsból. Referens. — Irodalom. — Adatok a tiszántúli ev. ref. egyházkerület kebelében levő egyházak történetéhez: 28. A csetfalvai ev. ref. egyház történetének vázlata. Kölesy Zsigmond. — Külföldi felé. — Pályázatok.

Felelős szerkesztő és laptulajdonos:

Dr. BACZONI LAJOS.

Pályázat nőtanítói állomásra.

A *mezőtúri* ev. ref. egyház az újvárosi egyik nőtanítói állomásra pályázatot hirdet.

Evi fizetés 400 frt és 100 frt lakbér, évnegyedenként előre fizetve az egyház pénztárából.

A megválasztandó nőtanító köteles: az újvárosi I-ső elemi leányosztály növendékeit tanítani, rendszer-változás esetén azonban bármely osztály vagy osztályok vezetésére köteles, s tartozik állomását f. évi szeptember hó 1-én elfoglalni. Állandósítása csak 2 évi sikeres működés után fog megtörténni, a mikor is a mezőtúri ev. ref. tanítók segély- és gyámegyletének kötelezett tagja leend.

Pályázhatnak ev. ref. vallású okleveles nőtanítók. A szabályszerűen felszerelt kérvények aláírott iskolaszéki elnökhöz f. évi július hó 31-ig küldendők.

Mezőtúr, 1896. jun. 16.

Turgonyi Lajos,

ev. ref. lelképásztor, iskolaszéki elnök.

2-3

Pályázat.

A *mezőtúri* államilag segélyezett ev. reform. főgymnasium fentartó testülete pályázatot hirdet egy *német—magyar* nyelvi tanszékre.

Pályázhatnak ev. reform. vallású a kijelölt tanszékre képesített okleveles tanárok vagy tanárjelöltek; a megválasztott tanár az országos tanári nyugdíjintézetnek kötelezett tagja lesz.

A rendes tanár fizetése 1200 frt és 200 frt lakpénz az egyház pénztárából évnegyedi előleges részletekben. A folyamatban levő államszegély teljes folyósítása s a szerződés megkötésével 1600, 1500, 1400, 1300 törzsfizetéses fokozatok is életbelépnek, hova szolgálati éveik és sikeres működés után lépnek elő a tanárok. Ugyan ezen szerződés értelmében 5 ízben 100—100 frt ötöd-éves korpótlék is illeti a tanárokat.

A helyettes tanár fizetése 800 frt, szintén negyedévi előleges részletekben.

Pályázók folyamondványukat f. évi július 10-ig az igazgató tanács elnökéhez nyújtják be. E folyamondványokban életkoruk, vallásuk, családi állapotuk, hadkötelezettségi viszonyaik, képesítésök, eddig netaláni alkalmazásuk okmányokkal igazolandók.

A megválasztott tanár egy évi sikeres működés után állandósítatik, hivatalát f. szeptember 1-én tartozik elfoglalni.

Mezőtúr, 1896. junius 13.

Dr. Ádám Sándor,

főgondnok.

Lukács Dániel,

lelkész, igazgató tanács-elnök.

2-2